

Posudek bakalářské práce Tomáše Pikouse na téma:

Fenomén „Svíták“: Historie a současnost populárního zpěvníku (nejen) pro mládež

Bakalářská práce Tomáše Pikouse je motivována jeho osobní zkušeností s užíváním zpěvníku Svítá a údivem nad přetrvávající popularitou tohoto zpěvníků mezi mladými lidmi. To v něm probudilo řadu otázek, které se staly východiskem jeho výzkumu: „Proč jsou písně ze zpěvníku Svítá dodnes tak populární? Jak moc odrážejí dobu svého vzniku a jak moc jsou nadčasové? Jaká je jejich relevance pro dnešní dobu? Proč ‚Svíták‘ stále nemá konkurenci?“ Cílem práce je pokusit se najít na tyto otázky odpovědi. Pokud jde o užitou metodologii, autor kombinuje historický přístup, hermeneutickou práci s texty písní a sociologický výzkum mezi současnou mládeží, což se jeví vzhledem k tématu jako dobrá kombinace.

Práce má přehlednou strukturu. Obsahuje celkem 4 kapitoly, úvod, závěr, přehledně členěný seznam literatury a přílohou část, v níž jsou obsaženy grafy zachycující výsledky empirického výzkumu, dobové dokumenty vážící se ke vzniku zpěvníku Svítá (fotografie, ukázky z korespondence tvůrců Svítá, opisy písní, kresby apod.) a nakonec přepis otázek autorova dotazníku mezi současnou mládeží. Bez příloh čítá 72 stran, s přílohami celkem 116.

V první kapitole (s. 12-18) autor stručně uvádí do historie a současného významu zpěvu v ČCE. Představuje teologické chápání funkce zpěvu v bohoslužbě. Popisuje zpěvníky užívané v ČCE, zejména Evangelický zpěvník, dále zpěvníky pro děti a mládež a také zpěvník Svítá.

Ve druhé kapitole (s. 19-39) se autor podrobně zabývá dějinným kontextem, na jehož pozadí vznikl písňový repertoár zpěvníku Svítá. Pozornost zaměřuje na situaci ČCE v období normalizace, kdy se rozšiřuje žánr tzv. „prorockých“ písní. Pojem přejímá od Milana Mrázka a Pavla Keřkovského, který je charakterizuje jako písně, které lidem „otevřít personální i společenský rozměr života víry a vedou je k odvaze vzdorovat svému strachu a i tváří v tvář různým mocnostem a totalitám žít nadějně a svobodně“ (s. 25). Sleduje také různé reakce na tyto písně, a to zejména ze strany liturgického odboru pod vedením Josefa Smolíka, které se promítly do stanoviska k novým písním vyjádřeného v Agendě ČCE. Autor práce tento postoj shrnuje: „Proti vnímanému individualismu nových písní byl stavěn větší objektivismus žalmů, novozákonních hymnů a reformačních písní.“ (s. 30) Sám pak připojuje své hodnocení, v němž na jedné straně uznává nevhodnost „vyvyšovat [nové písně – TL] nad písňové bohatství biblických a reformačních zpěvů“, na druhé straně však poukazuje na to, že „tato argumentace místy až příliš posilovala nedůvěru ke kvalitě, teologické zvěsti a nadčasovosti nových písní“ (s. 30n), což mělo za následek malou ochotu zařadit tyto písně do připravovaného Evangelického zpěvníku.

Zvláštní pozornost autor věnuje charakteristice písní zařazených do zpěvníku Svítá z hlediska jejich obsahu a specifík. Všíká si především „šíře a hloubky témat a emocí“ a vztahu písní k době svého vzniku. Popisuje jejich snahu nasvítit aktuální situaci z perspektivy biblických příběhů, otevřít nové, evangelijní vize skutečnosti a vést k proměně poměrů nenásilnou formou (s. 32). Také nechybí pojednání o autorech těchto písní, především Miloši Rejchrtovi a Svatopluku Karáskovi, ale uvedeni jsou i další.

Třetí kapitola (s. 40-53) již mapuje cestu ke vzniku samotného zpěvníku Svítá, od samizdatového zpěvníku Nová píseň, přes náročný proces výběru, úpravy a přepisování písní pod vedením Jiřího Grubera, až po první (1992) a opakovaná vydání Svítá (1999, 2002, 2008, 2014). Popisuje také pozdější

recepti některých písní ze Svítá do Dodatku k EZ (2000) a do Evangelického zpěvníku z r. 2021. Reflektuje současný stav, kdy zpěvník Svítá nelze již znovu vydat kvůli problematice autorských práv a objevují se nápady na tvorbu nového zpěvníku.

Čtvrtá kapitola (s. 54-64) předkládá výsledky dotazníkového průzkumu, který autor provedl mezi současnou evangelickou mládeží. Cílem výzkumu je zjistit, jak se to má s používáním a recepcí písní ze Svítá mezi současnou generací mládeže a nastínit možnosti dalšího vývoje. Po teoretickém ukotvení autor popisuje výzkumný design, výzkumný vzorek a průběh uskutečněného výzkumu. Autorovi se podařilo získat 221 respondentů z řad mládeže ČCE ve věku 12 až 30 let, což lze pokládat za úspěch. Výsledky dokládají „rozsáhlé používání i popularitu ‚svítákovek‘ v ČCE“ (s. 58). Konkrétně dnešní mladí lidé oceňují „především rozmanitost a pestrost ‚svítákovek‘, dále jejich chytlavost a veselost, jednoduchost, hloubku a kvalitu, pozitivní roli v propojování společenství i jejich ekumenickou otevřenost“ (s. 59). Autor si všímá toho, že v odpovědích výrazně převažovaly pozitivní emoce nad vyjádřením jisté melancholичnosti až depresivnosti, ačkoli řada písní ze Svítá vyjadřuje mnohdy i tyto emoce. Výsledky dále ukazují, že současná mládež nevnímá písně ze Svítá jako přežitek minulosti. Přestože si uvědomuje jejich úzkou vazbu na dobu svého vzniku, pojímá je současně za významně nadčasové, promlouvající stejně dobře i do dnešní doby (s. 60). Kapitulu uzavírá reflexe stávající situace a úvahy o možnosti tvorby nového zpěvníku a potenciálních tvůrčích nových písní.

Bakalářská práce Tomáše Pikouse přehledně zmapovala vznik populárního zpěvníku Svítá v dějinném kontextu života ČCE za normalizace. Díky provedenému sociologickému průzkumu přinesla nové poznatky o používání a popularitě zpěvníku mezi současnou evangelickou mládeží. Autor tak splnil cíle, které si vytkl: „popsat tento zpěvník a specifika v něm obsažených písní, prozkoumat jeho historii a zjistit, jak je vnímán současnou mládeží Českobratrské církve evangelické“ (s. 65). Přitom prokázal schopnosti adekvátně pracovat s historickými prameny i sekundární literaturou, provést sociologické šetření a získaná data vyhodnotit. Na řadě míst své práce projevilschopnost vlastního kritického úsudku. Práce je psaná kultivovaným jazykem a obsahuje minimum překlepů. Vřele ji doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnocení písmenem A (výtečně).

Doc. Tabita Landová, Ph.D., 30.8.2023

Podněty k rozhovoru při obhajobě:

1. Ve své BP uvádíte, že do nového EZ bylo přežato 93 písní ze zpěvníku Svítá a Nová píseň (s. 51). Čím vším lze vysvětlit tuto výrazně větší otevřenost tvůrců nového EZ vůči těmto písním oproti situaci při přípravě EZ v 70. letech?
2. V závěru své BP jmenujete současné hudebníky a skladatele písní, působící v církevním kontextu. Máte osobní zkušenosti nebo zprostředkované informace o tom, že by se tato nová produkce přirozeně dostávala do užívání mezi současnou evangelickou mládeží?
3. Lze říci, o jaké typy nových písní projevuje dnešní mládež zájem především?